Available online at www.sciencedirect.com

ScienceDirect

journal homepage: <http://www.elsevier.com/locate/kontakt>

Editorial

Zdravotní gramotnost u vybraných skupin obyvatelstva

Health literacy in selected population groups

Sylva Bártlová *

Jihočeské univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Ústav ošetrovatelství, porodní asistence a neodkladné péče, České Budějovice, Czech Republic

Vážení čtenáři,

toto speciální číslo jsme věnovali problematice zdravotní gramotnosti ve vybraných skupinách obyvatel.

Zdraví není kategorií výlučně medicínskou, ale široce humánní. Vícerozměrnost vymezení zdraví člověka vede k závěru, že jde o jev, který se vztahuje nikoliv na samostatně existující individuum, nýbrž na individuum neoddělitelně spjaté se sociálním prostředím. Zdraví lidí je podmíněno tím, do jaké míry dokážou přispět jednotliví občané k ochraně, udržení a rozvoji svého vlastního zdraví a jakou oporu najdou u všech ostatních i v celé společnosti. Je velice důležité, aby jedinci měli schopnost získávat, přechít, pochopit a využít zdravotní informace, aby mohli správně rozhodovat o svém zdraví. Zdravotní gramotností je míněna míra, v jaké mají jednotlivci schopnost si zajistit, pochopit a využít zdravotní informace a služby tak, aby se mohli ohledně svého zdraví správně rozhodnout. Nízká zdravotní gramotnost je problém, který zhoršuje zdraví lidí, snižuje kvalitu života a zvyšuje využívání zdravotních služeb a rovněž zvyšuje náklady na zdravotní péči. Nízká zdravotní gramotnost je častějším prediktorem medikačních chyb, nedostatečné compliance pacienta a demotivačním prvkem ve vztahu zdravotník–pacient. Omezená zdravotní gramotnost může ohrožovat pacientovu bezpečnost, protože může např. zapříčinit nesprávné užívání léků.

Počet studií zacílených na zdravotní gramotnost se během posledních deseti let dramaticky zvýšil [1–5]. Přesto však existuje diference mezi teoretickým vymezením zdravotní gramotnosti a jejím praktickým využitím. Dle

Ishikawa a Yano [6] jsou vědecké důkazy o vlivu zdravotní gramotnosti na pacientovo zdraví a chování v době nemoci stále omezené. Naopak dle Safeera a Keenana [7] vede nedostatečná zdravotní gramotnost k nižšímu přístupu ke zdravotní péči, k nedodržování instrukcí od lékaře a k nesprávnému užívání léků. U pacientů s nedostatečnou zdravotní gramotností je vyšší pravděpodobnost hospitalizace než u pacientů, kteří mají vyšší úroveň zdravotní gramotnosti. Pacienti rozumějí lékařským informacím lépe, pokud se na ně mluví pomalu, používá se jednodušší slovní zásoba a je jim podáváno omezené množství informací [7].

Různé studie objevily řadu podskupin populace, které mají nízkou zdravotní gramotnost. Mezi tyto skupiny patří senioři, rasové a etnické menšiny, osoby s nedostatečným vzděláním a imigranti. Mezi další skupiny patří sociálně slabí, bezdomovci a vězni [8–10].

Je proto třeba zacílit pozornost na zlepšení zdravotní gramotnosti deprivovaných skupin obyvatelstva, neboť jejich životní styl je většinou nezdravý (kouření, alkoholismus, obezita apod.), pouhá edukace a informování nemohou přinést požadované výsledky; nutná je rovněž sociální intervence.

LITERATURA

- [1] Berkman ND, Davis TC, McCormack L. Health literacy: What is it? *J Health Commun* 2010;15(Suppl. 2):9–19. Doi: 10.1080/10810730.2010.499985.

* **Korespondenční autor:** doc. PhDr. Sylva Bártlová, Ph.D., Jihočeské univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Ústav ošetrovatelství, porodní asistence a neodkladné péče, U Výstaviště 26, 370 05 České Budějovice, Czech Republic;

e-mail: sbartlova@zsf.jcu.cz; <http://dx.doi.org/10.1016/j.kontakt.2018.10.012>

KONTAKT XX/4: 343–344 • ISSN 1212-4117 (Print) • ISSN 1804-7122 (Online)

-
- [2] Britigan DH, Murnan J, Rojas-Guyler L. A qualitative study examining Latino functional health literacy levels and sources of health information. *J Community Health* 2009;34:222–30. Doi: 10.1007/s10900-008-9145-1.
- [3] Chang LC (2011). Health literacy, self-reported status and health promoting behaviors for adolescents in Taiwan. *J Clin Nurs* 2011;20(1–2):190–6. Doi: 10.1111/j.1365-2702.2009.03181.x.
- [4] Frisch AL, Camerini L, Diviani N, Schulz PJ. Defining and measuring health literacy: how can we profit from other literacy domains? *Health Promot Int* 2011;27(1):117–26. Doi: 10.1093/heapro/dar043.
- [5] Howard DH, Gazmararian J, Parker RM (2005). The impact of low health literacy on the medical costs of Medicare managed care enrollees. *Am J Med* 2005;118(4):371–7. Doi: 10.1016/j.amjmed.2005.01.010.
- [6] Ishikawa H, Yano E. Patient health literacy and participation in the health-care process. *Health Expect* 2008;11(2):113–22. Doi: 10.1111/j.1369-7625.2008.00497.x.
- [7] Safer RS, Keenan J. Health Literacy: The Gap Between Physicians and Patients. *Am Fam Physician* 2005;72(3):463–8.
- [8] Kirsch I, Jungeblut A, Jenkins L, Kolstad A. Adult Literacy in America: A First Look at the Results of the National Adult Literacy Survey. Washinton, DC: National Center for Education Statistics, US Department of Education; September; 1993.
- [9] Greenberg E, Macias RF, Rhodes D, Chan T. US Department of Education. National Center for Education Statistics. English Literacy and Language Minorities in the United States. Washington; 2001.
- [10] Schwartzberg JG, VanGeest JB, Wang CC. Understanding Health Literacy: Implications for Medicine and Public Health, American Medical Association; 2005.